

Tratatul de la Versailles

Pe data de 11 noiembrie 1918, primul ministru englez David Lloyd George a anunțat înstituirea unei armate de pace dintre Germania și Puterile Aliate. În realitate Europa se afla la doar două decenii de un conflict și mai mare.

În iarna dintre 1914 și 1915 nu mai exista nici un fel de coordonare între strategia militară și politica externă. Franța excludea orice variantă care nu-i restituia Alsacia și Lorena, în vreme ce Germania refuza să ia în calcul o pace în cadrul căreia I se cerea să renunțe la teritoriile cucerite. Totodată conducătorii Europei au devenit opsesi pentru distrugerea progresivă a unei înregi generații de oameni tineri, încât Victoria s-a transformat într-o recompensă în sine.

Condițiile păcii au dobândit treptat un caracter nihilist. Conducătorii Germaniei au cerut o serie de lucruri care însemnau de fapt capitulare fără condiții. În vest ei au solicitat anexarea bazinelor carbonifere din nordul Franței și controlul militar asupra Belgiei, inclusiv asupra portului Anvers, fapt ce a starnit furia Marii Britanii.

După înfrângerea Rusiei, Germania a înșusit tratatul de la Brest-Litovsk pe 3 martie 1918 prin care a anexat 1/3 din Rusia europeană și a stabilit un protectorat asupra Ucrainei. Primul război mondial a început ca un război tipic de cabinet, cu mesaje trimise de la o ambasadă la alta și cu telegrame expediate monarhilor suverani în toate momentele decisive pe drumul spre batalia finală. După primii 2 ani de război fiecare tabără a pus condiții incompatibile cu cea mai vagă națiune de echilibru de forțe.

Entuziasmul care a marcat începutul războiului s-a evaporat de îndată ce popoarele din Europa au ajuns să înțeleagă că abilitatea guvernelor lor de a produce carnagiul nu era egalată de un fel de mare abilitate de a obține fie pacea, fie Victoria. Imperiul austro-ungar a dispărut cu totul. Imperiul rus a fost preluat de către bolșevici și în timp de două decenii a alunecat la periferia Europei, Germania a fost zguduită succesiv de înfrângere, revoluție, inflație, criza economică și dictatura. Franța și Marea Britanie nu au tras foloase de pe urma slăbirii adversarelor.

Intrarea Americii în război a făcut posibilă din punct de vedere tehnic victoria totală, însă pentru niște scopuri care nu prea aveau legătură cu ordinea mondială pe care o cunoscuse Europa în ultimile 300 de ani și pentru care se presupunea că intrase în război.

Doctrina lui Wilson axată pe autodeterminare și securitate colectivă i-a așezat pe diplomații europeni pe un teren cu desăvârșire strâin.

Remediul identificat de Wilson în siguranța colectivă presupunea că națiunile lumii să se unească împotriva agresiunii, a nedreptății și a exceselor de egoism. Într-o apariție în fața Senatului, la începutul lui 1917, Wilson a declarat că stabilirea unor drepturi egale între state va fi permisă menținerea păcii prin intermediul securității colective, indiferent de forța pe care o reprezintă fiecare națiune.

Wilson a fost vedeta Conferinței de pace care a avut loc la Paris între lunile ianuarie și iunie 1919 unde au fost dezbătute cele 14 Puncte de lucru. În consecință, când pacifistii și-au prezentat rezultatul muncii lor în iunie 1919, germanii au fost socotiți și s-au angajat să submineze acest rezultat în mod sistematic pe durata următoarelor două decenii.

Wilson a înființat Liga Națiunilor, în cadrul căreia se rezolvau disputele, se modificau granițele și se improspatau relațiile internaționale.

Compoziția acceptată de Wilson, Liga Națiunilor urma să aibă dublu mandat de a asigura respectarea păcii și de a rectifica nedreptățile.

În cîndă existentelor celor 14 Puncte, Tratatul a fost punitiv în zona teritorială, economică și militară. Germania era obligată să renunțe la 13% din teritoriul detinut înainte de război. Silezia Superioară, o regiune importantă din punct de vedere economic, a fost cedată nou creatăi Poloniei, care a primit totodată ieșirea la marea Baltică și regiune din jurul orașului Posen, prin care s-a creat Coridorul polonez de delimitare a Prusiei de Răsărit de restul Germaniei. Micul teritoriu Eupen-et-Malmedy a fost dat Belgiei, iar Alsacia și Lorena au fost restituite Franței.

Germania și-a pierdut coloniile al căror statut legal a prilejuit o dispută între Wilson de pe o parte, Franța, Marea Britanie și Japonia, cei trei din urmă dorind cu toții să anexeze o parte din pradă. Wilson a insistat să declare că un asemenea transfer direct ar viola principiul autodeterminării.

Restricțiile militare ale Tratatului au redus armata germană la 100.000 de voluntari, iar flota la șase curcistoare și alte câteva vase mai mici. Germaniei i s-a interzis să dețină arme ofensive cum ar fi submarinele, avioanele de luptă, tancurile și artileria grea, iar Statul Major al armatei a fost dizolvat. S-au mai luat și măsuri economice și plăți de pensii pentru victimele de război.

Mai târziu mulți conducători germani aveau să susțină că țara lor fusese păcălită ca să accepte armistițiul celor 14 Puncte ale lui Wilson, care pe urmă au fost încălcate în mod sistematic. Germania nescotise cele 14 Puncte atîta timp cît crezuse că mai avea o șansă să câștige războiul și impusese, la scurt timp după proclamarea acestora, o pace cartagineză Rusiei la Brest Litovsk, violând rând pe rând toate principiile lui Wilson. Singurul motiv pentru care Germania a pus până la urmă capăt războiului a fost legat exclusiv de un calcul al pierderii, dat fiind că fusese implicate și armata americană, înfrângerea finală devenise doar o problemă de timp. Când a solicitat armistițiul Germania era secătuită, sistemele ei de apărare se năruiau, iar armatele aliate erau pe punctul de a pătrunde pe teritoriul german. De fapt principiile lui Wilson au secătuit Germania de o pedeapsă mult mai aspră.

Deruta produsă de Tratatul de la Versailles a fost un de tip structural. Secolul de pace asigurat de Congresul de la Viena fusese consolidat de trei piloni în egală măsură indispensabili: o pace conciliatoare cu Franța, un echilibru de forțe și un sentiment comun al legitimității.

Cu toate acestea cea mai periculoasă slăbiciune a acordului de la Versailles a fost una de ordin psihologic. Ordinea mondială creată de Congresul de la Viena fusese cimentată de principiul unității conservatoare, care se îmbinase cu dezideratele echilibrului de forțe, de fapt puterile de care era cea mai mare nevoie pentru respectarea acordului l-au considerat și ele just. Acordul de la Versailles s-a născut mort, fiindcă valorile pe care le proslăvea s-au ciocnit cu stimulentele necesare menținerii lui în vigoare, majoritatea statelor obligate să-l respecte și-a l-au considerat nedrept într-un fel sau altul.